

PROSOSYAL MOTİVASYONU AÇIKLAYAN BİR UNSUR OLARAK PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK: ÖĞRETMENLER ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA*

Mahfuz GÜRAN¹

Rasim TÖSTEN²

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ile prososyal motivasyonları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma evreni 2020-2021 eğitim-öğretim yılının Siirt ilinde görev yapan 5081 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise tabakalı örnekleme yöntemine göre seçilen 564 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın veri toplama sürecinde Kararımak (2007a) tarafından Türkçeye uyarlanan "Psikolojik Sağlamlık Ölçeği" ile Kesen ve Akyüz (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan "Prososyal Motivasyon Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, korelasyon ve regresyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algılarının orta düzeyde, prososyal motivasyon düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin prososyal motivasyon ile psikolojik sağlamlık algıları arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizi sonucunda ise öğretmenlerde psikolojik sağlamlığın prososyal motivasyonu anlamlı bir şekilde yordadığı (%10) sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Öğretmen, Psikolojik Sağlamlık, Prososyal Motivasyon

* Bu çalışma Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Mahfuz GÜRAN tarafından Doç. Dr. Rasim TÖSTEN danışmanlığında tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, E-posta: mahfuzguran@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3301-501X

² Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, E-posta: rasimtosten@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5135-7286

RESILIENCE AS AN EXPLANATION OF PROSOCIAL MOTIVATION: A RESEARCH ON TEACHERS

Abstract

The aim of this research is to examine the relationship between teachers' psychological resilience and their prosocial motivations. Relational survey model was used in the research. The research population consists of 5081 teachers working in Siirt in the 2020-2021 academic years. The sample of the study consists of 564 teachers selected by sampling method, one of the simple random sampling methods. Within the scope of the research, the "Psychological Resilience Scale" adapted into Turkish by Kararımak (2007a) and the "Prosocial Motivation Scale" adapted into Turkish by Kesen and Akyüz (2016) were used. In the analysis of the data, descriptive statistics, correlation and regression analysis techniques were used. As a result of the research, it was determined that teachers' perceptions of their resilience were moderate, and their prosocial motivation levels were high. As a result of the correlation analysis; according to teacher perceptions, it was determined that there is a low level positive significant relationship between prosocial motivation and psychological resilience. In the regression analysis, it was concluded that resilience in teachers significantly predicted prosocial motivation (10%).

Keywords: Teacher, Resilience, Prosocial Motivation

GİRİŞ

İnsan yaşamında iyi-kötü, güzel-çirkin ve kolay-zor durumlar her zaman olmuştur. Bu durumlarda bireyin sahip olduğu birtakım özellikler onların uyarıcı karşısında verdiği tepkinin de değişmesine neden olmaktadır. Dünya genelindeki gelişim ve değişimin bireye yansımalarıyla bireylerin ilgi odağını da şekillendirmiştir. Bazı insanların baskı altındayken zarar görmedikleri ve yıkılmadıkları görülürken aynı durumla karşılaşan diğer insanların zarar gördükleri ve yıkıldıkları görülmektedir (Bonanno, 2004). İnsanın karşılaştığı baskı sonucunda kendisinin güçlü ve olumlu yönlerini keşfetmesinin yaşam tatminlerini artırmaya katkı sağladığı düşünülmektedir (Kararımak ve Siviş, 2008). Bireylerin örgüte bağlı bir yapı içerisinde hareket etmesinin koşullarında biri de psikolojik sağlamlıktır. Psikolojik sağlamlığın, bireyin iş ortamındaki negatif durumlar karşısında etkili çözümler üretmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Okulların yönetimi sürecinde değişik nitelikte ve farklı boyutlarda sorunlar yaşanması, okullara toplum tarafından yüklenen sorumlulukların yerine getirilmesinde engel oluşturmaktadır (Memduhoğlu ve Meriç, 2014). Bu sorunlar yönetici ve öğretmen arasındaki etkileşim ve iletişimi zayıflattığı gibi gelişime kapalı bir okul iklimi de oluşturabilir. Kendi çevresiyle bütünleşen öğretmen, psikolojik sağlamlığını etkileyen faktörlerden kaynaklı

görevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır (Thomson & Wendt, 1995). Öğretmen üzerinde stres yaratacak kaynakları azaltmaya yardımcı olması beklenen okul yöneticileri, öğretmenlerin mesleklerinde mutlu olabilmesini ve psikolojik sağlık düzeylerini arttırmasını sağlayabilir (Öztürk ve Erdem, 2020, s. 31).

Seligman (1999) bireylerin olumlu özelliklerini geliştirmeye ve pozitifliğine odaklanan bir yaklaşım getirerek “Pozitif Psikoloji Akımı”nı başlatmıştır (Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Seligman (1999) ortaya attığı pozitif psikoloji yaklaşımının dört temel bileşeninden biri olan (Hefferon & Boniwell, 2014, s. 4; Kararımak ve Siviş, 2008) ve Block J. H. ve Block J. (1980) tarafından “ego-sağlamlık” olarak nitelenen *psikolojik sağlık* kavramını; stresten, travmadan ve olumsuz yaşam koşullarından kurtulma ve bu zorlukların üstesinden geldikçe daha da güçlenme olarak tanımlar. Latince “resiliens” sözcüğünden ortaya çıkan *sağlamlık* (Çam ve Büyükbayram, 2017) kolay iyileşen, toparlayan, güçlü ve esnek anlamlarına gelmektedir (Börekçi ve Gerçek, 2018). İngilizce’de “resilience”, “resiliency” olarak ifade edilen kavram, şahsiyete özgü bir özellik şeklinde söylediğinde ise hızlı toparlanma kabiliyeti, güçlükleri aşma kuvveti, direnç gösterme, yılmama, dayanıklı ve sağlam olma kelimeleri ile ilişkilendirilir (Gürğan, 2006, s. 2).

Psikolojik sağlamlığın gelişim aşamalarına ve bağlam farklılıklarına bakıldığında bireysel ve çevresel koşullardan etkilendiği ve dolayısıyla sabit bir ruh hali olarak kalmadığı, zamanla dalgalanma gösteren dinamik ve hareketli bir süreç olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2020, s. 18). Dolayısıyla bireylerin risk içeren durumlar karşısında verdikleri tepkiler ve riskten etkilenme durumları doğal olarak farklılıklar gösterebilir (Rutter, 2012). Bireylerin karşılaştığı riskleri önleyen veya etkisini azaltan psikolojik sağlamlığın koruyucu bir etken olduğu düşünülmektedir (Kararımak, 2006). Psikolojik sağlamlığın daha anlaşılır olmasını sağlayan bireysel ve çevresel özelliklerin bireyler üzerinde oluşturduğu risk ve koruyucu faktörler değerlendirilmeye alınmadan kavram tam olarak anlaşılabilir (Rutter, 2013). Psikolojik sağlamlığı etkileyen risk faktörleri duygusal ve davranışsal bir problem ortaya çıkartırken, koruyucu faktörler ise bu olasılığı azaltma veya ortadan kaldırma potansiyeline sahip faktörlerdir (Hawley ve De Haan, 1996). Bireyin psikolojik sağlamlığının, bu iki faktörün dengesiyle ortaya çıkan bir duygu kontrolü olduğu söylenebilir (Luthar vd., 2000). Dolayısıyla öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarıyla ilişkili değişkenlerin belirlenmesi ve risk faktörlerine uygun müdahalelerin uygulanması, öğretmenin kendi ruh sağlığını sağladığı gibi öğrencileriyle açık ve etkili kişilerarası ilişkiler de geliştirebilir.

Psikolojik sağlamlıkları yüksek olan bireylerin; stres yaratan olaylar karşısında genellikle yılmadıkları, tam aksine kendilerini kısa zaman sürecinde toparladıkları, olumsuz koşullar karşısında daha güçlü bir şekilde çıktıkları, benlik saygıları ve sosyalleşmeye kabiliyeti yüksek (Henderson ve Milstein, 1996), empatik ve içsel denetimli bireyler oldukları görülmektedir (Garmezy, 1993). Psikolojik sağlamlığın bireyde sabit bir kişilik özelliği olmadığı (Toprak, 2014, s. 27), zamana, olaya, duruma ve kişiye göre değişkenlik gösterdiği düşünülmektedir. Öğretmenlerin eğitim sisteminde kendilerine düşen rolleri başarılı bir şekilde gerçekleştirmeleri için gerekli koşulların sağlanmasının ve eğitim ortamının bu bağlamda düzenlenmesinin önemli anlaşılmalıdır (Özoğlu, 2010).

Küresel rekabet açısından ülkemiz için öğretmenin taşıdığı önem ortadadır (Akdemir, 2013). Eğitim ve sosyal hayatın stresi altında olan öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları; öğretmenlik mesleğinin stresli yönleriyle baş etmesi, işe devamlılığı, performansı ve olumlu okul algısı için önemli görülmektedir (Aydın vd., 2019). Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarıyla ilişkili değişkenlerin belirlenmesi ve risk faktörlerine uygun müdahalelerin uygulanması, öğretmenlerin kendi ruh sağlıklarının sağlamlaştırıldığı gibi öğrencileriyle açık ve etkili kişilerarası ilişkiler de geliştirebilir. Dolayısıyla sosyalleşme çabaları öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarının yüksek olmasına bağlıdır (Hoşoğlu vd., 2018).

Öğretmenlerin sağlam bir ruh halinin görevinde başarılı ve verimli olabilmesi için yeterli olmadığı düşünülmektedir. Maddi, manevi, fiziki ve psiko-sosyal yönlerden de motive olmadan çalışanların işe dönük davranışlarının etkili olması güçtür (Ateiga, 2007, s. 246). Çalışanların örgütsel hedeflerine doğru motive edilmesi, çalışanın davranışında bir değişim yaratacaktır (Bingöl, 1990, s. 190). Bir örgütün elinde ne kadar gelişmiş donanım ve nitelikli personel bulunursa bulunsun insan kaynakları isteklendirilip harekete geçirilmedikçe örgüte yarar sağlayamaz (Can vd., 1995, s. 317). Bu bağlamda öğretmen motivasyonu; öğretmenlerin mesleki görevlerini yerine getirmelerinde ve okulların amaçlarına ulaşmasında önemli bir unsurdur (Demir ve Bolat, 2017).

Genel itibariyle örgütler; insanların menfaat içerisinde oldukları, işe devamlılık, verimlilik, üretkenlik, kâr, performans ve yönetsel... etkenleri insanın bencilliği üzerinde yorumlayarak içsel ve dışsal motivasyonlara önem verirler. Sosyal bir varlık olan insanın topluluk içerisinde her zaman bencil davranışlar sergilemediği görülmektedir. Davranışlarının kaynağını oluşturan motivasyonun insanın içinden mi yoksa çevreden mi geldiğini açıklayan içsel ve dışsal motivasyon türlerine üçüncü bir faktörün de eklenebileceği düşünülmektedir. Bazı çalışanların kendisinden beklenilmediği halde başkalarına yardımcı oldukları

görülmektedir. Bu davranışların temelinde yatan motivasyonun açığa çıkarılmasının bilim dünyası için önemli olacağı düşünülmektedir. Comte'nin (1851) fedakârlık, Batson'un (1978) *prososyal motivasyon* olarak nitelendirdiği kavram; bireyin kendi yararını gözetmeden ve herhangi bir kayba uğrayabileceği endişesine kapılmaksızın başkalarına fayda sağlama amacıyla gönüllü çaba gösterme arzusu olarak tanımlanır (Grant, 2008, s. 23). Prososyal motivasyon çalışanların örgütün amaç ve hedeflerine hiçbir çıkar gözetmeksizin katkı yapma isteklerini ifade eder (Grant, 2007). Kaynağını *özgeciliğ*ten alan prososyal motivasyondan (Mateer ve Willover, 1994); bireyde uyumlu olma, empati, yardımseverlik, başkaları için endişelenme gibi psikolojik özelliklere sahip, insanlara fayda sağlamak için çaba arttırma arzusu ön plandadır (Batson, 1987, s. 68). Prososyal motivasyon süreci tek yönlü olmayıp yardım edilen kişinin durumundan da etkilenebilir. Prososyal motivasyonun bir faaliyet tarafından sömürülmesi veya bir başkası üzerindeki etkisini yitirmesi durumunda motive kaynakları azalacaktır. Bunun önüne geçilmesi adına bireyin benmerkezci düşünceden arınık, kendini işine adayıcı, örgüt üyelerinin faydasını ön plana çıkaran davranışları desteklemekle mümkündür (Yıldız, 2019, s. 104).

Çalışanların prososyal motivasyon algılarının yüksek olması birçok faktöre bağlıdır. prososyala motivasyon algısının sağlıklı bir ruh hali ve fedakârlıkla güçlenebileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerin yeterli prososyal motivasyona sahip olmadığı durumunun, öğrencilere ve eğitime doğrudan etkisi bilinmemektedir. İş gücünü oluşturan mesleklerin içerisinde insanların prososyal motivasyon algıları farklılıklar gösterebilir. Fakat prososyal motivasyonun daha çok öğretmenler, askerler, polisler, itfaiyeciler, sağlık çalışanları gibi meslek sahiplerinde olacağı düşünülmektedir (Yıldız, 2019, s. 1).

Duygusal olarak gelişen insanın başka insanların refahı için nasıl bir davranışta bulunacağı merak konusu olmaktadır. Bu davranışların toplum yanlısı bir davranışın ortaya çıkmasına kaynaklık edebileceğini düşünülür. Psikolojik sağlık, insanların olaylar karşısında verdiği toparlanma tepkileridir. Prososyal motivasyon ise toplum yararına davranışların altında yatan sebeplerin ne olduğudur. İki değişkene bakıldığında insanda sabit duran ve değişmeyen olgular olmadığı dolayısıyla zamanla geliştirebilecek nitelikler olduğu görülür. Öğretmen, mesleği gereği öğrenci faydası adına kendinden ödün verme ve başkalarının başarısı için çalışma eğilimindedir. Bu rol öğretmenlerin sosyal sorumluluk alanında kabul edilir. Okul ortamında öğretmenlerin; öğrenci, veli, yönetici veya günlük hayatındaki insanlarla girdikleri etkileşimden dolayı istenilmeyen ve öğretmeni psikolojik olarak olumsuz etkileyen durumlar olabilir. Bu olumsuz durumların öğretmenlerin psikolojik olarak etkilemesi ve öğretmenlerin

iş hayatına yansımalarının neler olduğu yeterince bilinmemektedir. Yapılan literatür taramasında psikolojik sağlamlık ve prososyal motivasyon farklı çalışmalara konu olmuştur. Fakat psikolojik sağlamlık ile prososyal motivasyon arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarının, prososyal motivasyonlarına yansımalarının ne olduğu, aralarındaki ilişkinin gücü ve yönü, eğitim kurumlarında bu durumun nasıl geliştiği bilinmemektedir. Dolayısıyla öğretmenler üzerinde etkili olacağı düşünülen bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ile prososyal motivasyonları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ne düzeydedir?
- 2- Öğretmenlerin prososyal motivasyonları ne düzeydedir?
- 3- Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları ile prososyal motivasyonları arasında ilişki bulunmakta mıdır?
- 4- Öğretmenlerin psikolojik sağlamlıkları prososyal motivasyonlarını yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla sayıdaki değişken arasındaki değişimin varlığı veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2016, s. 114).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma konusunun incelenmesi sırasında ulaşılmak istenen grubun tümünün araştırmaya katılması madden ve zaman bakımından zor görülmektedir. Bu sebepten grubun tamamı yerine onun temsil eden bir parçasını dikkate alınarak grubun tamamının özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır (Seyidoğlu, 2000, s. 39). Araştırmada seçkisiz örneklem yöntemlerinden tabakalı örneklem tekniği uygulanmıştır. Tabakalardaki örneklem sayıları evrendeki birim sayısına bölünerek ve her tabakanın ağırlığı bulunarak daha sonra ise tabaka ağırlıkları, örnekleme alınacak birim sayısı ile çarpılarak her tabakadan kaç birim alınacağı hesaplanarak yapılan örnekleme türüdür (Özen ve Gül, 2007). Bu araştırmada tabaka olarak okul kademeleri esas alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi işleminde Anderson'un

(1990) "Farklı büyüklükteki evrenler için kuramsal örneklem tablosundan" yararlanılmıştır (akt. Balcı, 2016, s. 108). Bu kapsamda araştırmanın evrenini oluşturan 5081 öğretmenden basit tesadüfi (seçkisiz) örnekleme yöntemiyle seçilen 564 öğretmen oluşturmaktadır. Bu sayı örneklem büyüklüğü için yeterli görülmüştür (Balcı, 2016). Araştırma kapsamındaki örnekleme dâhil olan katılımcıların; cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, meslekteki deneyimleri, mezun oldukları fakülte türü, çalıştıkları okulun türü durumlarına ilişkin kişisel özelliklerine ait bilgiler Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
Kadın	278	49,3
Erkek	286	50,7
<i>Medeni Durum</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
Evli	289	51,2
Bekâr	275	48,8
<i>Yaş</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
22-29	303	53,7
30-39	208	36,9
40 ve Üstü	53	9,4
<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
Lisans	509	90,2
Lisansüstü	55	9,8
<i>Öğretmenlik Deneyimi</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
1-5 Yıl	319	56,6
6-10 Yıl	127	22,5
11-15 Yıl	76	13,5
16 ve Üstü Yıl	42	7,4
<i>Mezun Olunan Fakülte Türü</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
Eğitim Fakültesi	416	73,8
Fen-Edebiyat Fakültesi	107	19,0
Diğer	41	7,2
<i>Çalıştığı Okulun Türü</i>	<i>N</i>	<i>(%)</i>
Okulöncesi	69	12,2
İlkokul	162	28,7
Ortaokul	180	31,9
Lise	153	27,2

1.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklere ait psikometrik özellikler aşağıdadır.

1.1.1. Psikolojik Sağlık Ölçeği

Block ve Kremen (1996) tarafından geliştirilen ölçek Kararımak (2007a) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. “Ego-Sağlamlık Ölçeği” olarak bilinen ölçeğin ülkemizde orijinalinde faktör yapısı tek faktör olmasına rağmen faktör analizleri sonucunda elde edilen verilerde ölçeğin üç faktörlü olarak kullanılmasına karar verilmiştir (Kararımak, 2007a, s. 218). Ölçekte herhangi bir ters madde bulunmamaktadır. 4'lü likert tipi şeklinde derecelendirilmiş olup ölçekten alınan yüksek puan yüksek psikolojik sağlamlığın yüksekliğini ifade etmektedir Üç hafta ara ile yapılan test-tekrar test iç güvenirlilik katsayısı .76 olarak rapor edilmiştir (Kraırmak, 2007a). Cronbach Alpha katsayısı .80 değeri bulunmuştur (Kraırmak, 2007a). Benzer ölçekler geçerliğine kanıt olarak, psikolojik sağlamlığı ölçen bir başka ölçekle (Connor-Davidson Psikolojik Sağlık Ölçeği) hesaplanan korelasyon .68 olarak bulunmuştur (Kararımak, 2007b). Araştırmamızda yapılan analiz sonucunda öğretmenlere uygulanan “Psikolojik Sağlık Ölçeği” Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır.

1.1.2. Prososyal Motivasyon Ölçeği

Grant ve Sumath (2009) tarafından geliştirilen ölçeğin Kesen ve Akyüz (2016) tarafından Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılmıştır. “Prososyal Motivasyon Ölçeği” herhangi bir ters madde içermemektedir. Ölçek tek boyutlu olup toplamda 5 sorudan oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin yeterlilik düzeyi 5’li likert ölçeği ile derecelendirilmiştir. Prososyal Motivasyon Ölçeğinin faktör yüklerinin 0.774-0.853 değerleri arasında olduğu, Cronbach Alpha değeri ise .841 olarak hesaplanmıştır (Kesen ve Akyüz, 2016, s. 240). Mevcut araştırmada yapılan analiz sonucunda öğretmenlere uygulanan “Prososyal Motivasyon Ölçeği” Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

1.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler toplanırken öğretmenlerin gönüllülük esasına göre hareket edilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılmasına karar verilen ölçeklerin uygulanabilmesi için Siirt Üniversitesi Etik Kurul onayı, Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü izin yazısı ve ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Onay ve izin işlemlerinden sonra ölçme araçları Google Form <https://docs.goole.com/forms/u/0/> linkinden 564 öğretmene uygulanmıştır.

Tablo 2. Araştırma Kapsamında Kullanılan Ölçeğe İlişkin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek/Alt Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss	Skewness	Kurtosis
Prososyal Motivasyon Toplam	564	4,16	,58	-,905	,103
Toparlanmaya Yönelik Kişisel Güçlü Yönler	564	3,01	,51	-,074	,103
Kendine Yönelik Olumlu Değerlendirmeler	564	3,02	,47	,032	,103
Yeniliklere Açık Olma	564	2,85	,55	,037	,103
Psikolojik Sağlık Toplam	564	2,96	,44	,104	,103

$p \leq 0,05$

Psikolojik sağlık ölçeğinin toplamı, alt boyutları ile prososyal motivasyon ölçeğinin toplamından elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda psikolojik sağlık ölçeğinin toplam, alt boyutları ile prososyal motivasyon ölçeğinin toplamında elde edilen verilerin çarpıklık-basıklık değerlerinin -2.00 ve +2.00 aralığında olduğu için verilerin normal dağıldığı ve dolayısıyla parametrik testlerin uygulanabileceğine karar verilmiştir (Fidell vd., 2013). Öğretmenlerin psikolojik sağlıkları ile prososyal motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin derecesini bulmak amacıyla Pearson Momentler Korelasyon (r) analiz tekniğine başvurulmuştur. Psikolojik sağlığın prososyal motivasyonu yordamasına ilişkin regresyon analizi yapılmıştır.

2. BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlerden veri toplama araçları ile toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Tablo 3te ölçeğe ait betimsel analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo 3. Psikolojik Sağlık Ölçeğinin Maddeleri ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel Analiz

Ölçekler	Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss
Psikolojik Sağlık	Toparlanmaya Yönelik Kişisel Güçlü Yönler	564	3,01	,51
	Kendine Yönelik Olumlu Değerlendirmeler	564	3,02	,47
	Yeniliklere Açık Olma	564	2,85	,55
	Toplam	564	2,95	,44
Prososyal Motivasyon	Toplam	564	4,15	,58

Bulguları

Tablo 3’te görüldüğü gibi öğretmenlerin psikolojik sağlamlık algılarının ($\bar{x}= 2.95$) orta düzeyde olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlamlığın alt boyutlarında ise toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler ($\bar{x}= 3.01$), kendine yönelik olumlu değerlendirmeler ($\bar{x}= 3.02$) ve yeniliklere açık olma algılarının ($\bar{x}= 2.85$) orta düzeyde sergilediği görülmektedir. Öğretmenlerin prososyal motivasyon algılarına bakıldığında ($\bar{x}= 4.15$) yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Tablo 4’te değişkenlere ait korelasyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Alt Boyutları ile Prososyal Motivasyon Ölçeği Boyutu Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular

Değişkenler		1	2	3	4	5
Prososyal Motivasyon Toplam(1)	r	1	0,238	,312	,201	,286
	p		,000	,000	,000	,000
Toparlanmaya Yönelik Kişisel Güçlü Yönler(2)	r		1	,654	,584	,837
	p			,000	,000	,000
Kendine Yönelik Olumlu Değerlendirmeler(3)	r			1	,635	,878
	p				,000	,000
Yeniliklere Açık Olma(4)	r				1	,879
	p					,000
Psikolojik Sağlamlık Toplam(5)	r					1
	p					

Prososyal motivasyon ile psikolojik sağlamlık genel toplamlar arasında ($p=0,000$; $r=0,286$) pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin prososyal motivasyon algıları ile psikolojik sağlamlık boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise en yüksek ilişki sırasıyla kendine yönelik olumlu değerlendirme ($r=0.312$), toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler ($r=0.238$) ve yeniliklere açık olma ($r=0.201$) olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlamlık bileşenleriyle prososyal motivasyon arasındaki ilişkiye bakıldığında yine hemen hepsinin pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişkisi olduğu söylenebilir. Buradan öğretmenlerin psikolojik sağlamlık algı düzeyleri arttıkça prososyal motivasyon algı düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Tablo 5’te psikolojik sağlamlığın prososyal motivasyonu yordamasına ilişkin regresyon sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerde Psikolojik Sağlamlığın Prososyal Motivasyonu Açıklamasına Dair Çoklu Regrasyon Analizi Sonuçları

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken (Psikolojik Sağlamlık)	B	Standart Hata	β	t	p
Prososyal Motivasyon	Sabit	2,922	,164		17,86	,000
	Toparlanmaya	,073	,064	,063	1,13	,257
	Yönelik Kişisel Güçlü Yönler					
	Kendine Yönelik	,348	,073	,278	4,7	,000
	Olumlu Değerlendirmeler					
	Yeniliklere Açık Olma	-,013	,058	-,012	-,22	,826

R= ,32; R²= ,10; F (3-563)= 20,577; p= 0.000; p≤.05

Yapılan regresyon analizi sonucunda psikolojik sağlamlık geneli ile prososyal motivasyon arasında anlamlı bir ilişki (R=.32, R²=.10, F(3-563)=20.577, p=0,000, p≤0.05) vardır. Genel olarak öğretmenlerde psikolojik sağlamlığın prososyal motivasyonu %10 açıkladığı ve modelin anlamlı olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin psikolojik sağlamlık alt boyutlarından toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler (p=,257; p>0.05) ve yeniliklere açık olma (p=,826; p>0.05) alt boyutlarının prososyal motivasyon üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkisi olmadığı görülmektedir. Psikolojik sağlamlığın kendine yönelik olumlu değerlendirmeler (p=,000; p≤0.05) alt boyutunda standartize edilmiş (β) katsayısı ve t değerleri (β =,348; t=4,779; p=0,000; p<0,01) incelendiğinde ise prososyal motivasyon üzerinde anlamlı bir şekilde yordayıcı etkiye sahip olduğu %95 güven düzeyinde belirlenmiştir.

Öğretmenlerin prososyal motivasyon düzeylerinin toplam varyansın %10'unun öğretmenlerin psikolojik sağlamlık davranışlarıyla açıklanabileceği, prososyal motivasyon puanındaki %90'lık değişimin ise modele dâhil edilmeyen değişkenler tarafından açıklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca regresyon katsayılarına göre psikolojik sağlamlık alt boyutları prososyal motivasyon üzerindeki görece önem sıraları; kendine yönelik olumlu değerlendirmeler (β =,278), toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler (β =,063) ve yeniliklere açık olma (β = -,012) şeklindedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızda öğretmenlerin psikolojik sağlamlıklarına ilişkin algılarının anlamlı ve orta düzeyde olduğu alanyazında araştırmamızı destekleyen bulgulara rastlanmıştır (Mızızlıoğlu, 2018, s. 25; Sönmezer, 2015; Yıldırım-Usta, 2018, s. 56; Yılmaz, 2017, s. 37). Orta düzeydeki psikolojik dayanıklılığa sahip öğretmenlerin, mesleklerini icra ederken

karşılaşacakları güçlüklerin üstesinden gelme konusunda başa çıkma becerilerini yeterli düzey olduğu bulgulanmıştır (Yıldırım-Usta, 2018, s. 75). Araştırmamızda öğretmenlerin psikolojik olarak sağlam, kendi güçlü yanlarını bilen ve destekleyen, yeniliklerle kendini geliştiren bireyler olduğu söylenilebilir. Psikolojik sağlam olan birey genel olarak; kendini olumsuz etkileyen durumları üstesinden çabucak gelebildiği (Henderson ve Milstein, 1996), yeni ve alışılmadık durumlarla uğraşmayı seven, başkaları üzerinde olumlu izlenim bırakan, enerjik, cömert, meraklı, canayakın, farklı yollar kullanmayı seven, günlük yaşantılarında mutlu ve güçlü kişiliğe sahiptir (Benard, 1991; Kumpfer, 2002; Masten & Coastworth, 1998). Rhodewalt ve Zone (1989) araştırmalarında psikolojik sağlamlığın yüksek olduğu bireylerin kaygı ve depresyon gibi kişiyi ruh halini olumsuz etkileyen duygulardan uzaklaşmaktadır.

Öğretmenlerin genel olarak prososyal motivasyonlarıyla ilgili algılarının yüksek düzeyde ve anlamlı olduğu tespit edilmiş alanyazında gerçekleştirilen bazı çalışmalarda araştırmamızın sonuçlarını desteklemektedir (Can ve Aykaç, 2020; Koçak, 2019; Yıldız, 2019, s.102). Araştırmamız öğretmenlerin; başkalarının ihtiyaçlarını gidermek adına davranışta bulunmaktan hoşlandıkları ve bu davranışları yaparken daha istekli oldukları söylenebilir (Darolia vd., 2010; Gillet vd., 2013). Öğretmenler, insanlar üzerinde olumlu bir etki bırakan ve yardım edebileceğini düşündüğü işlerde çalışmayı tercih eder (Grant, 2008, s. 50; Grant & Sumanth, 2009). İşlerinde ellerinden gelenin en iyisini yapar ve bu yolda yeteneklerini kullanmanın kendilerince önemli olduğunu düşünür (Yıldız, 2019, s. 104). Rekabetin yoğun bir şekilde yaşandığı günümüzde öğretmenlerin niteliklerinin yanı sıra okul amaçları doğrultusunda kendilerinden beklenen davranışlardan daha fazlasını yapabilmesi önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Can ve Aytaç, 2020, s. 1846). Bu bağlamda çeşitli yönetsel uygulamaların kullanılması, öğretmenlere ulaşabilecekleri hedefler sunmak, psikolojik destek imkanlarını sağlamak ve psikolojik yıldırma gibi olumsuz çalışma koşullarından uzak tutmak prososyal motivasyonu artıracaktır (Akduru vd.,2016, s. 390). Öğretmen alımında prososyal motivasyonu yüksek olan kişilerin tespit edilerek yapıya dâhil edilmelerinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kişiliğe sahip bireyler, olumlu, uyumlu ve dışadönük olacağından başkalarına fayda sağlayıcı davranışlar sergileyebilir (Yıldız, 2019, s. 108).

Öğretmenlerin prososyal motivasyon ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin psikolojik sağlam ve kendine yönelik olumlu değerlendirmede bulunmaları durumunda başkaları için fedakârca çalışma motivasyonlarını artıracaktır. Psikolojik sağlamlık kendine yönelik olumlu

değerlendirme davranışları sergilemesi ve okul ortamını bu yönde değiştirmesi öğretmenlerin prososyal motivasyonlarını olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir. Prososyal motivasyon algıları ile psikolojik sağlık boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında ise en yüksek ilişki sırasıyla kendine yönelik olumlu değerlendirmeler, toparlanmaya yönelik kişisel güçlü yönler, yeniliklere açık olma olduğu görülmektedir.

Psikolojik sağlık ile prososyal motivasyon arasında ilişkiyi incelemek amacıyla literatür incelendiğinde; öğretmenlere psikolojik destek sağlamak, psikolojik yıldırma gibi olumsuz çalışma koşullarından uzak tutmak, dini inanışlarına uygun ibadet imkânları sağlamak, şeffaf yönetim aracılığıyla farklılıklara saygılı davranmak gibi öğretmenin psikolojik sağlığını sınavacak durumların önüne geçilmesi durumunda öğretmenlerin prososyal motivasyonlarını arttırılabilir (Akduru vd., 2016, s. 390). Yüksek psikolojik sağlık algısına sahip öğretmenler yöneticilerin istismarcı davranışlarına maruz kalmalarına prososyal motivasyon temelli davranışlarda bulunabilir (Koçak, 2019, s. 524). Öğretmenlerin karşılaştıkları olumsuzluklar başkalarına karşı yaptığı gönüllü fedakârlık veya yardım davranışının temelinde yatan motivasyonunu etkilediği düşünülmektedir. Prososyal davranışlar sergileme konusunda yüksek motivasyonun var olması kişiye aidiyet, güven duygusu, örgütsel bağlılık, minimize olmuş çatışma ortamı ve pozitif bakış açısı kazandırır (Yıldız, 2019, s. 108). Dolayısıyla öğretmen psikolojik sağlığını etkileyecek durumlar karşısında daha etkili çözümler üretecektir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda; öğretmenlerin psikolojik sağlık algıları öğretmenlerin prososyal motivasyon davranışları üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin psikolojik sağlıkları prososyal motivasyon düzeyleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin istenilmeyen bir durum karşısında psikolojik olarak etkilenmeleri başkalarına yapılacak yardım ya da fedakârlıkları da etkileyeceği düşünülmektedir. Öğretmenler kendilerini psikolojik olarak olumsuz etkileyen durumlardan uzaklaşması veya üstesinden gelmesi durumunda öğrencileri için daha etkili çalışmalarına, sağlıklı bir eğitim-öğretimin gerçekleştirilmesi öğrenci başarısı için büyük önem arz edebilir.

Olumsuz yaşam şartlarına sahip risk altındaki öğretmenlere yönelik, risk faktörlerinin olumsuz etkilerini azaltmak, okulda karşılaştığı olumsuz durumların üstesinden gelme stratejilerini geliştirmek, koruyucu çevresel faktörleri genişletmek amacıyla okul yöneticileri ve MEB tarafından gerekli önlemlerin alınmalıdır. Psikolojik sağlığını desteklemek amacıyla, öğretmenlerin güçlü yanlarına odaklanan birey ve grupla psikolojik danışma

protokolleri uygulanabilir. Prososyal motivasyona kaynaklık eden etkenlerin zaman ve sürekliliğe bağlı değişimlerinin bilinmemesi nedeniyle bu durum araştırmalarda incelenebilir. Prososyal motivasyonla ilgili ülkemizde uyarlanan özgün sadece bir ölçek olduğu görülmektedir. Bu anlamda yeni ölçekler geliştirilmesi araştırmalara zenginlik katacağı düşünülmektedir. Prososyal motivasyonu etkileyen veya ortaya çıkartan duyguların neler olduğu üzerine yeterli araştırma olmadığından bu konu üzerinde araştırmalar genişletilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 15-28.
- Akduru, H. E., Güneri, S., ve Semerciöz, F. (2016). Çalışanlarda prososyal motivasyon ile iş ve yaşam doyumu düzeyi ilişkisine dair bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 38, Aralık 2016, s. 375-391
- Ateiga, N. (2007). *Örgütlerde Mutlak güç; “Motivasyon”*. Ertürk Y. D. (Editör). Halkla ilişkiler alanına örgütsel davranış yansımaları (Birinci baskı). Nobel Yayıncılık, ss. 245-255.
- Aydın, İ., Erman, Ö. , Akbulut, V., ve Kılıç, S. K. (2019). Öğretmen adaylarında boş zaman sıkılma algısı ve psikolojik sağlamlık ilişkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(1), 39-53.
- Balcı, A. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem Akademi.
- Batson, C. D. (1987). Prosocial motivation: Is it ever truly altruistic?. *Advances In Experimental Social Psychology*, 20, 65-122. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60412-8](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60412-8)
- Benard, B. (1991). Promoting resilience in children: protective factors in family, school, and community.
- Bingöl, D. (1990). *Personel yönetimi ve beşeri ilişkiler*. (1.Baskı). Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Block J. H. & Block J. (1980). The role of ego-control and ego-resiliency in the organization of behavior. In W. A. Collins (Ed.). *Minnesota Symposia on Child Psychology*, 13, 39– 101. NJ: Erlbaum; Hillsdale. <https://doi.org/10.4324/9781315803029>
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*. 59, 20-28. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.1.20>

- Börekçi, D. Y. ve Gerçek, M.(2018). “Resilience” kavramının sosyal bilimlerde Türkçe kullanımları bağlamında değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, (46-47).
- Can, H., Akgün, A. ve Kavuncubaşı, S. (1995). *Kamu ve özel kesimde personel yönetimi*. Siyasal Yayınları.
- Can, M., ve Aykaç, E. (2020). Mesleki bağlılığın prososyal motivasyon davranışı üzerindeki rolü: Mutfak. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(3), 1836-1854.
- Çam, O., ve Büyükbayram, A. (2017). Hemşirelerde psikolojik dayanıklılık ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 118-126.
- Darolia, C. R., Kumari, P., and Darolia, S. (2010). Perceived organizational support, work motivation, and organizational commitment as determinants of job performance. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 36(1), 69-78.
- Demir, C. G., Demir, E., ve Bolat, Y. (2017). Sınıf öğretmenlerinin motivasyonları ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37).
- Doğan, B. B. (2020). *Okul psikolojik danışmanlarının (Rehber Öğretmenlerinin) psikolojik sağlık, öz yeterlik ve iş doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli
- Fidell, S., Tabachnick, B., Mestre, V. & Fidell, L. (2013). Aircraft noise-induced awakenings are more reasonably predicted from relative than from absolute sound exposure levels. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 134(5), 3645-3653.
- Garnezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56(1), 127-136. <https://doi.org/10.1080/00332747.1993.11024627>
- Gillet, N., Gagné, M., Sauvagère, S., and Fouquereau, E. (2013). The role of supervisor autonomy support, organizational support, and autonomous and controlled motivation in predicting employees' satisfaction and turnover intentions. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 22(4), 450-460. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2012.665228>
- Grant, A. M. & Sumanth, J. J. (2009). Mission possible? the performance of prosocially motivated employees depends on manager trustworthiness. *Journal Of Applied Psychology*, 94(4), 927. <https://doi.org/10.1037/a0014391>
- Grant, A. M. (2007). Relational job design and the motivation to make a prosocial difference. *Academy Of Management Review*, 32(2), 393-417. <https://doi.org/10.5465/amr.2007.24351328>
- Grant, A. M. (2008). Does intrinsic motivation fuel the prosocial fire? motivational synergy in predicting persistence, performance, and productivity. *Journal Of Applied Psychology*, 93(1), 48-58. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.93.1.48>

- Gürğan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerine etkisi*. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hawley, D.R. & Dehaan, L. (1996). Toward a definition of family resilience: integrating lifespan and family perspectives. *Family Process*, 35, 283-298. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1996.00283.x>
- Hefferon, K. & Boniwell, I. (2014). Pozitif psikoloji: Kuram, araştırma ve uygulamalar. T. Doğan, ve G. Ekici (Eds.).
- Henderson, N. & Milstein, M. M. (2003). *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators*. Corwin Press.
- Hoşoğlu, R., Kodaz, A. F., Bingöl, T. Y. & Batık, M. V. (2018). Öğretmen adaylarında psikolojik sağlamlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 217-239. <https://doi.org/10.26466/opus.405751>
- Kararımak, Ö. & Siviş, R. (2008). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Kararımak, Ö. (2007a). *Deprem yaşamış bireylerde psikolojik sağlamlığa etki eden kişisel faktörlerin incelenmesi: Bir model test etme çalışması*. Unpublished doctoral dissertation, Middle East Technical University, Institute of Social Sciences, Ankara.
- Kararımak, Ö. (2007b). Connor-Davidson psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenirliği: Travma örnekleminde doğrulayıcı factor analizi. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Kitapçığı*.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi* (30. Baskı). Nobel Yayınları.
- Kesen, M. ve Akyüz, B. (2016). Duygusal emek ve prososyal motivasyonun işe gömülmüşlüğü etkisi. *Sağlık çalışanları, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(2), 233-250.
- Koçak, D. (2019). İstismarcı yönetimin prososyal motivasyon üzerindeki etkisinde örgütsel özdeşleşmenin aracı etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 517-528.
- Kumpfer, K. L. (2002). Factors and processes contributing to resilience. In *Resilience and development* (pp. 179-224). Springer, Boston, MA.
- Luthar, S. S. & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12(4), 857-885. <https://doi.org/10.1017/S0954579400004156>
- Masten, A. S. & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205-220. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.205>

- Mateer, N. H. & Willover, D. J. (1994). Teacher altruism: Implications for administrators. *Pennsylvania Educational Leadership*, 13(2), 29-31.
- Memduhoğlu, H. B. ve Meriç, E. (2014). Okul müdürlerinin eğitim yönetiminin işlevleri bağlamında yönetim sürecinde karşılaştıkları temel sorunlar.
- Mizmizlioğlu, E. (2018). *Bir grup ruh sağlığı çalışmada iş doyumunun psikolojik dayanıklılık ve sağlıklı yaşam biçimiyle ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren örneklem sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394- 422
- Özoğlu, M. (2010). Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları, SETA| Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. *The Problems of Teacher Education Systems in Turkey*, 24.
- Öztürk, K. ve Erdem, M. (2020). Ortaokul öğretmenlerinin algılarına göre okul müdürlerinin yönetici yeterlikleri ile öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (15), 26-47. <https://doi.org/10.46778/goputeb.762990>
- Rhodewalt, F., & Zone, J. B. (1989). Appraisal of life change, depression, and illness in hardy and nonhardy women. *Journal of personality and social psychology*, 56(1), 81.
- Rutter, M. (2012). Resilience as a dynamic concept. *Development and psychopathology*, 24(2), 335-344. <https://doi.org/10.1017/S0954579412000028>
- Rutter, M. (2013). Annual research review: Resilience—clinical implications. *Journal of child psychology and psychiatry*, 54(4), 474-487. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2012.02615.x>
- Seligman, M. & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology: An Introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seyidoğlu, H. (2000). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı* (8.Baskı). Güzem Yayınları.
- Sönmezer, B. (2015). Öğretmenlerin tükenmişlik ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).
- Thomson, W. C. ve Wendt, J. C. (1995). Contribution of hardiness and school climate to alienation experienced by student teachers. *Educational Research*, 88(5), 269 – 274. <https://doi.org/10.1080/00220671.1995.9941310>
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlık ve psikolojik ihtiyaç doymu*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Sakarya.
- Yıldırım-Usta, E. (2018). *Hayatın anlam algısı ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasındaki ilişkinin analizi (İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, resmi liselerde görev yapan öğretmenler örneği)*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yıldız, E. (2019). *Prososyal motivasyon ile kişilik ve örgüt kültürü ilişkisi: öğretmenler üzerinde bir araştırma*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yilmazer, F. (2017). *Kamu personeli seçme sınavına (KPSS) hazırlanan öğretmen adaylarının sınav kaygısına bağlı olarak tükenmişlik düzeyi ve psikolojik dayanıklılıkları*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul